SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

8.6.2016

Perustuslakivaliokunnalle

HE 97/2016 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

Esityksen keskeinen sisältö

Ehdotetulla lailla rajoitettaisiin kuntia ja kuntayhtymiä tekemästä merkittäviä investointeja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla. Lisäksi säädettäisiin velvoite sisällyttää laajoihin ja pitkäaikaisiin yksityisen palvelun tuottajan kanssa tehtäviin sopimuksiin sekä pitkäaikaisiin rakennusten ja toimitilojen vuokra- tai muihin käyttöoikeussopimuksiin sopimuksen irtisanomisoikeutta koskeva sopimusehto.

Esityksen kiireellisestä luonteesta johtuen ehdotetaan, että laki tulisi voimaa mahdollisimman pian.

Esityksen tarkoitus

Sote-uudistuksen valmistelun aikana jotkut kunnat ja kuntayhtymät ovat tehneet toimia, joiden taustalla on pyrkimys pitää muuttumattomina oman kunnan nykyiset sotepalvelut tai kasvattaa oman kunnan palveluihin sidottuja voimavaroja. Esityksen tarkoituksena on turvata sote-uudistuksen myötä syntyvien maakuntien mahdollisuuksia järjestää yhdenvertaiset palvelut mahdollisimman kustannusvaikuttavasti koko alueellaan.

Investoinnit

Ehdotetulla lailla rajoitetaan kuntia ja kuntayhtymiä tekemästä merkittäviä investointeja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla. Ehdotus sisältää kiellon investoinneille, joiden kokonaiskustannukset ylittävät viisi miljoonaa euroa. Kielto ei kuitenkaan koskisi vuosihuoltoja eikä valvontaviranomaisten valvontatoimien myötä välttämättömiä korjauksia. Myös kiellon piirissä olevat investoinnit olisivat mahdollisia STM:n poikkeuslupamenettelyn kautta, jos ne ovat sote-uudistuksen tavoitteiden mukaisia.

Sopimukset yksityisen kanssa ja rakennusten ja toimitilojen vuokra- tai muut käyttöoikeussopimukset

Esityksen mukaan 1) laajoihin ja pitkäaikaisiin yksityisen palvelun tuottajan kanssa tehtäviin sopimuksiin sekä 2) pitkäaikaisiin rakennusten ja toimitilojen vuokra- tai muihin käyttöoikeussopimuksiin tulisi sisällyttää irtisanomisehto. Säännös koskisi sopimuksia, jotka tehdään ehdotetun lain voimaantulon jälkeen ja jotka ovat voimassa vuoden 2018 jälkeen, sekä tätä aiemmin laadittuja sopimuksia, jos niitä olennaisilta osin ko. ajanjaksona muutetaan.

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi

Puhelin (09) 16001
Telekopio (09) 160 74126

e-mail: kirjaamo.stm@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

Irtisanomisehto on sisällytettävä sopimuksiin, joiden ennakoitu arvo sopimuskauden aikana ylittäisi 50 % kunnan tai kuntayhtymän järjestämisvastuulla olevien palvelujen sote-menoista, ja joiden sopimuskausi on vähintään viisi vuotta. Ennen irtisanomista tulevan maakunnan olisi kuitenkin neuvoteltava sopimuskumppanin kanssa sekä saatava irtisanomiselle THL:n puoltava lausunto.

Suhde perustuslakiin

Sosiaali- ja terveyspalvelujen on sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä todettu useaan otteeseen toteutuvan epäyhdenvertaisesti sekä alueellisesti että väestöryhmittäin, eli perustuslain 19 ja 6 §:n kannalta riittämättömästi. Keskeisenä syynä tähän on pirstaleinen ja monin osin heikko palvelurakenne. Sote-uudituksen keskeisenä tarkoituksena on korjata tämä epäkohta ja turvata palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Ehdotetun lain tarkoitus on pyrkiä ennakolta turvaamaan tämän tavoitteen toteutumista ja estää näiden tavoitteiden toteutumisen hidastuminen. Kuntien ja kuntayhtymien toiminnassa on nähtävissä pyrkimyksiä säilyttää oman kuntansa osalta nykyinen tilanne tai sopia sitoa omalle alueelle nykyistä merkittävämmät voimavarat, joka heikentää tulevien palvelujen järjestäjien mahdollisuuksia yhdenvertaiseen palvelujen järjestämiseen. Lainsäätäjällä on tässä tilanteessa perustuslain 19 ja 22 §:n nojalla velvoite puuttua sellaisiin kuntien ja kuntayhtymien toimiin, joista aiheutuu olennaisia esteitä uudistuksen tavoitteiden saavuttamiselle.

Esityksessä ehdotettuja rajoituksia kuntien ja kuntayhtymien toiminnalle ennen sote-uudistuksen voimaantuloa voidaan sinänsä pitää perustuslain 121 §:ssä säädetyn kunnallisen itsehallinnon kannalta periaatteellisesti merkittävinä, mutta ne perustuvat painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen turvata perustuslain 19 pykälän mukaisten palvelujen yhdenvertaista toteuttamista kustannusvaikuttavalla tavalla. Rajoitukset koskevat lisäksi kuntien tehtävien toteuttamistapaa, joista säädetään tavallisen lain tasoisilla säännöksillä.

Sote-uudistuksen tavoitteiden kannalta on keskeistä se, ettei sote-palvelujen järjestämiselle muodostu enää tässä vaiheessa uusia, kokonaisuuden kannalta haitallisia palvelurakenteisiin liittyviä järjestelyjä. Esityksen rajoitusten osalta on siten punnittava yhtäältä kuntien oikeutta tehdä omasta näkökulmastaan optimoituja oikeustoimia, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia, juuri ennen kuin järjestämisvastuu on siirtymässä niiltä pois ja toisaalta tulevan järjestäjän mahdollisuuksia saattaa sosiaali- ja terveyspalvelut perustuslain turvaamalle tasolle. Ehdotetuilla rajoituksilla ei myöskään estetä kuntia ja kuntayhtymiä toteuttamasta toiminnan kannalta välttämättömiä ja tarpeellisia investointeja tai tekemästä tarpeellisia palvelu- tai käyttöoikeussopimuksia. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään siten puuttumaan näihin oikeustoimiin mahdollisimman vähän ja lyhytaikaisesti.

Edellä esitetyn perusteella lakiesitykselle on painavat yhteiskunnalliset perusteet perustuslain 19 ja 6 §:n kannalta, vaikka sillä väliaikaisesti rajoitetaan perustuslain 121 §:n suojaamaa kunnallista itsehallintoa.

Hallitusneuvos Päivi Salo